

УДК 37. 013.322(410)

Поліщук Віра Аркадіївна

доктор педагогічних наук, професор
професор кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, України

Богущька Анастасія Анатоліївна

фахівець секретаріату
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет МОЗ України»
м. Тернопіль, України

Пришляк Оксана Юріївна

кандидат педагогічних наук, доцент
доцент кафедри іноземних мов
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль, України

МЕТА І ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ ТРЕТЬОГО ВІКУ У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

У статті здійснено аналіз поняття Університети третього віку (The University of the Third Age (U3A) як міжнародного руху, мета якого полягає у стимулюванні членів громади в третьому віці життя до активної життєдіяльності й самореалізації через створення й забезпечення функціонування просвітницько-дозвіллевих закладів різноманітних за типом й характером діяльності. Схарактеризовано історію виникнення й розвитку Університетів третього віку у Великій Британії. Розкрито зміст і суть діяльності Національного вищестоячого органу Університетів третього віку у Великій Британії – Тресту, який представляє усі Університети третього віку Великої Британії на національному та міжнародному рівнях.

Ключові слова: Велика Британія, Університет третього віку, Трест університетів третього віку, Національний виконавчий комітет, мета Університету третього віку, принципи діяльності Університету третього віку.

Постановка проблеми. Вивчення зарубіжного досвіду концептуальних підходів та організаційно-педагогічних засад функціонування університетів третього віку зумовлене необхідністю й доцільністю активізації в Україні процесу відкриття освітньо-дозвіллевих закладів для людей літнього віку з метою створення сприятливих умов для їх життєдіяльності.

Мета статті полягає в аналізі мети і провідних принципів діяльності університетів третього віку у Великій Британії з метою імплементації прогресивних ідей британського досвіду в Україні.

Виклад основного матеріалу. У міжнародній практиці поняття Університети третього віку (The University of the Third Age (U3A) – асоціюється з міжнародним рухом, мета якого полягає у стимулюванні членів громади в третьому віці життя до активної життєдіяльності й самореалізації через створення й забезпечення функціонування просвітницько-дозвіллевих закладів різноманітних за типом й характером діяльності.

У Великій Британії університети третього віку є самостійними закладами, неформальними асоціаціями різної структури, що складаються з груп людей, які добровільно об'єдналися, щоб ділитися своїми знаннями, вміннями, навичками і досвідом. Термін університет у цьому контексті використовується в своєму первісному значенні – як група людей, які об'єднуються, щоб розділити свою любов до навчання. Університети третього віку у Великій Британії ще називають єдиною національною освітньою організацією, якою керують її ж члени [1, с.1].

У Великій Британії університети третього віку як самостійне освітнє об'єднання започаткували свою діяльність у 1982 році. Це був проект Пітера Леслетта, Майкла Янга і Еріка Мідвінтера [2], які намагалися таким чином втілити ідею створити сприятливі умови для людей літнього віку для доступу до освіти й самостійного впливу на організацію цього процесу. Вони організували діяльність людей літнього віку як активних громадян з талантами, вміннями і навичками, які вико-

ристовуватимуться на користь один одного.

Членство в Університетах третього віку у Великій Британії є відкритим для пенсіонерів та осіб, зайнятих неповний робочий день, незалежно від раси, релігії, політичних поглядів, рівня освіти чи кваліфікації. Ці засадничі положення зазначено в початкових Засадах і повторно затверджено в нещодавно прийнятих Цілях та Основних правилах діяльності університетів третього віку.

У 2014 році у Великій Британії (в Англії, Шотландії і Уельсі) офіційно були зареєстровані 240 Університетів третього віку. У них функціонували 527 груп людей похилого віку за інтересами, в яких навчалися 131 200 слухачів. Сьогодні 1010 Університетів третього віку у Великій Британії налічують 385 029 членів [3]. Мережа університетів третього віку продовжує швидко розширюватися. В середньому щороку у Великій Британії відкриваються близько 50 нових університетів третього віку.

Вони є різноманітними за освітніми програмами, напрямками діяльності та кількістю членів. Чисельність членів коливається від 20 до 20000 і більше, Кожен університет третього віку розробляє свою власну програму і встановлює розмір членського внеску на власний розсуд.

Університет третього віку є освітнє об'єднання літніх людей, що дозволяє учасникам займатися різноманітною освітньою, творчою, дозвіллевою і оздоровчою діяльністю. Заняття, зустрічі, заходи організуються в основному в невеликих групах, члени яких регулярно зустрічаються в орендованих приміщеннях університетів, коледжів, шкіл, соціальних закладів чи інших установ; зустрічі можуть проходити навіть вдома у когось із членів групи. Члени груп за допомогою обміну знаннями, вміннями, навичками і досвідом навчаються один у одного. Більшість Університетів третього віку пропонують поєднання освітніх, творчих, соціальних заходів, які значно сприяють покращенню загального стану здоров'я і добробуту слухачів цих університетів.

Університети третього віку є функціонально не-

залежними організаціями, що самі відповідають за свою діяльність і фінанси, але як члени Тресту вони зобов'язані діяти в рамках основних принципів [4] і Правил руху Тресту Університетів третього віку [5].

Траст Університетів третього віку Університетів третього віку є Національним вищестоящим органом, який представляє усі Університети третього віку Великої Британії на національному та міжнародному рівнях. Траст Університетів третього віку є товариством з обмеженою відповідальністю і зареєстрований як благодійна організація.

Очолює траст Опікунська Рада, яку ще називають Національним виконавчим комітетом (НВК), що обирається представниками Університетів третього віку. Національний виконавчий комітет складається з чотирьох обраних менеджерів (голови, двох заступників і керуючого фінансами) і дванадцятих регіональних керуючих, котрі обираються Університетами третього віку в межах географічного регіону. Ці області відповідають дев'яти адміністративним регіонам в Англії, графствам Північної Ірландії і Шотландії та Уельсу. Траст фінансується головним чином за рахунок щорічних внесків, узгоджених членами Університетів третього віку на щорічних загальних зборах і оплачених ними.

Виконавчі члени Національного виконавчого комітету обираються на щорічній конференції, яка триває від трьох до п'яти днів. Конференція організовується волонтерами і створює можливість зустрічей, обміну ідеями та планування майбутньої діяльності.

Члени Ради директорів та Національного виконавчого комітету управляють Трестом відповідно до його Статуту та Установчого договору.

Національний виконавчий комітет як керівний орган Тресту проводить у повному складі засідання раз в два місяці для розгляду робочих питань, піднятих його підкомітетами і робочими групами. а також університетами третього віку членами університетів третього віку, регіональними, мережевими і зовнішніми організаціями. Три основних підкомітети: Постійний комітет з освіти, комітет з розвитку і Комітет з фінансових питань. Також існують Комітет з наукових досліджень і координаційні групи, що створюються час від часу для організації певних заходів, наприклад, конференції 1 раз на 2 роки.

До роботи на підкомітетах і робочих групах Національного виконавчого комітету можуть бути залучені додатково інші члени, які покликані сприяти у вирішенні таких завдань: – активізації зв'язків із зовнішніми організаціями, такими, наприклад, як Відкритий університет, Національний інститут безперервної освіти дорослих (NIACE), Освітня асоціація робітників (WEA), Старість Великобританія (Age UK) і т.д.; – публікації статей та результатів дослідження з навчання людей літнього віку та навчання протягом усього життя (неперервна освіта); – забезпеченні гласності діяльності університетів третього віку та обізнаності громадян про їх діяльність; – сприянні в організації місцевих, національних та міжнародних конференцій членів університетів третього віку і пов'язаних з ними організацій.

Щоденні витрати Тресту, такі як заробітна платня штату і поточні витрати Національного офісу, а також витрати, пов'язані з діяльністю Національного виконавчого комітету покриваються за рахунок оплати членських внесків (в даний час розмір членських внесків становить £3,50 на рік), а також продажу товарів, доходів від реклами, а також благодійної допомоги «друзів» університетів третього віку. Національний офіс на даний час знаходиться в м. Бромлі. Він є центральним координаційним центром з усіх питань і несе відповідальність за повсякденне управління діяльністю Тресту університетів третього віку. Він також обслуговує діяльність Національного виконавчого комітету його під-

комітетів і несе відповідальність за адміністративну організацію національної конференції та щорічні загальні збори.

Найбільш ефективний спосіб, за допомогою якого Університети третього віку можуть впливати на діяльність Тресту є участь їх членів у виборчому процесі як регіональних членів правління так і делегуючи членів, що представляють їх на щорічних загальних зборах. Будь-який університет третього віку може представити своїх членів на Щорічних загальних зборах. Немає жодних обмежень щодо кількості окремих членів, які можуть бути присутніми на конференції та/або на Щорічних загальних зборах, але тільки делегати контактування між НВК і місцевими університетами третього віку для голосування можуть брати участь у справах Щорічних загальних зборів. Головними способами співпраці і контакту між НВК і місцевими університетами третього віку є всенациональна переписка, інтернет-ресурси та листи до Голови НВК; постійно ведеться пошук нових засобів комунікації та управління [6].

Члени Комітету працюють, зазвичай на добровільних засадах.

Мета й основні напрями діяльності Тресту полягають у підтримці й розвитку нових університетів третього віку, забезпеченні існуючих університетів третього віку освітньою та адміністративною підтримкою для підвищення як значимості проекту університетів третього віку у Великій Британії так і обізнаності громадськості. Всі університети третього віку мають дотримуватися Цілей та Основних принципів діяльності університетів третього віку. Після того, як створено університет третього віку, його члени самотужки планують і організують освітні програми, шукають приміщення, в разі необхідності, облаштовують його під конкретні проблеми, наприклад, здійснюють оснащення системою звуку і роблять усе необхідне для розвитку і процвітання університету третього віку самостійно.

Зазначимо, що підтримка Тресту не припиняється після того, як університет третього віку починає функціонувати і в разі потреби й необхідності вона завжди є доступною.

Кожен університет третього віку у Великій Британії є унікальним і відображає запити й бажання своїх членів. Проте на основі опрацьованих нами джерел нами виокремлено основні положення діяльності університетів третього віку. Кожен Університет третього віку Великої Британії, як член Тресту зобов'язаний: – дотримуватися основних принципів руху університетів третього віку; – заохочувати і давати можливість людям літнього віку, які працюють неповний робочий день, допомагати один одному, ділитися своїми знаннями, навичками, інтересами і досвідом; – пропагувати цінності безперервного навчання і переваги членства в університеті третього віку; – докласти усі зусилля, щоб гарантувати людям, які бажають приєднатися до університету третього віку, можливість це зробити.

Університети третього віку у Великій Британії є унікальними через те, що весь навчальний процес здійснюється його членами самостійно.

У загальному контексті мета діяльності університетів третього віку у Великій Британії полягає: – у підвищенні рівня освіченості британського суспільства; – у створенні закладів для стимулювання й організації навчання людей літнього віку заради їх власного задоволення, а не заради здобуття кваліфікації чи диплому; – у допомозі людям літнього віку в ефективному використанні вільного від роботи часу і розробці ефективних способів досягнення [1, с. 1,3]; – в актуалізації у людей літнього віку знань про їх інтелектуальні, культурні та творчі можливості та значенні цих знань і вміння для них особисто і для суспільства; – у забезпеченні

людей літнього віку ресурсами, необхідними для розвитку і поглиблення їх інтелектуального, культурного та творчого життя; – у створенні нетипового закладу, де немає жодної різниці між тими, хто навчає і тими, хто навчається, де діяльність носить добровільний характер і види діяльності пропонуються самими членами університету; – у створенні можливостей для навчання людей літнього віку; у набутті вмінь і навичок, розвитку інтересів виключно для себе без орієнтації на здобуття кваліфікації, диплому або інших особистих досягнень; – в організації і залученні членів університету для допомоги значній кількості людей літнього віку у Великобританії, які прагнуть до поглиблення своїх знань, до оволодіння вміннями і навичками, але які не мають бажання навчатися у типових навчальних закладах; – у проведенні досліджень процесів старіння британського суспільства і розробці сучасних технологій попередження цього процесу; – в заохочуванні і наданні допомоги у створенні подібних університетів у всіх частинах королівства, де є сприятливі умови, і співпрацювати з ними [1, с.3].

Основою формою діяльності університетів третього віку є функціонування груп за інтересами. Групи за інтересами формуються за умови наявності 2 і більше осіб, зацікавлених у певній тематичній. Вони можуть бути неформальними самофункціонуючими навчальними групами, групами он-лайн курсу та групами, яку веде експерт.

Більшість університетів третього віку мають принаймні одну групу з вивчення іноземних мов, також групи за такими напрямками: активна ходьба, музика, письмо, історія мистецтва, наука і техніка, історія (різні галузі). Дивлячись на різноманіття тематичних груп по всій країні, ми знаходимо дивовижну широту інтересів: наукові і технічні дослідження, різні напрями історії та розвиток практичних навичок, також різноманіття соціальних і культурних заходів, таких як театральне мистецтво, навчально-ознайомчі поїздки по країні та закордон [7].

Практично всі університети третього віку проводять загальні щомісячні збори (зустрічі), які можна вважати є провідною формою їх самоорганізації і самоврядування. На цих зустрічах може бути лекція, може надаватися інформація про нові групи за інтересами і майбутні події, доповідь комітету, а також можливість для членів провести час разом за чашкою чаю.

Університети третього віку у Великій Британії у своїй діяльності керуються такими основними принципами: принципом Пітера Ласлетта, принципом третього віку, принципом самоорганізації навчання, принципом взаємодопомоги, принципом особистого вибору доцільності змісту і форм навчання.

Провідний принцип діяльності університетів третього віку принцип Пітера Ласлетта носить таку назву тому, що він був обґрунтований Пітером Ласлеттом, одним із засновників британської моделі руху за навчання у літньому віці і його суть сформульована таким чином: “Ті, хто навчає, мають також навчатися, а ті, хто навчається, мають також навчати” [8, с.5]. Таким чином, суть принципу Пітера Ласлетта полягає у тому, що всі студенти Університетів третього віку у Великій Британії одночасно є викладачами, а усі викладачі – одночасно студентами.

Суть принципу третього віку полягає в тому, що: – університети третього віку є відкритими для всіх людей літнього віку. Поняття літній вік визначається не певним віком, а періодом в житті людини, коли прийшов час припинити повну трудову зайнятість; – основною метою діяльності університетів третього віку є навчання заради власного задоволення, а не задля здобуття кваліфікації чи диплому; – при вступі в університет третього віку не вимагається жодної кваліфікації і при його завершенні не присвоюється жодна кваліфікація і не видаються ніякі дипломи; – члени університетів третього віку пропагують цінності безперервного навчання і переваги участі у житті університету для людей третього віку; – члени університетів третього віку мають сприяти тому, щоб усі бажаючі вступити до цього університету могли це здійснити без перешкод і за повного сприяння.

Принцип самостійного навчання базується на таких основних положеннях: – в університетах третього віку члени груп за інтересами можуть і мають право обирати й охоплювати настільки широке коло тем і заходів, наскільки вони мають на це бажання і можливості; – в університетах третього віку не існує різниці між студентами (слухачами) і викладачами; всі вони є членами університету третього віку.

Суть принципу взаємодопомоги полягає у тому, що: – кожен університет третього віку є організацією взаємодопомоги, яка є незалежною стосовно організації процесу навчання, але у зв'язку з тим, що кожен Університет є членом Трасту, тому він зобов'язаний дотримуватися провідних принципів Трасту; – члени університетів третього віку не оплачують університету за надані послуги; – кожен університет третього віку знаходиться на самофінансуванні за рахунок членських внесків, розмір яких зберігається настільки низькими, наскільки це можливо; – зовнішнє фінансування розглядається можливим, якщо це не ставить під загрозу цілісність і функціонування будь-якого з університетів третього віку [1, с.2].

Висновки. Отже, Університети третього віку (The University of the Third Age (U3A) – це просвітницько-дозвілєві заклади, об'єднання громадян третього віку, мета створення і функціонування яких полягає у стимулюванні членів громади в третьому віці життя до активної життєдіяльності й самореалізації. У Великій Британії університети третього віку є самостійними закладами, що утворюються як неформальні асоціації різної структури за ініціативою людей літнього віку, які добровільно об'єднуються, щоб ділитися своїми знаннями, навичками, досвідом, спілкуватися і проводити разом дозвілля. Університети третього віку у Великій Британії є поширеними по території усього об'єднаного королівства. Вони фактично є найбільш масовими об'єднаннями людей літнього віку. Університети третього віку є доступними; це зумовлено у значній мірі тим, що члени університетів третього віку не оплачують університетам за надані послуги. Кожен університет третього віку знаходиться на самофінансуванні за рахунок членських внесків, розмір яких зберігаються надзвичайно низьким, що не викликає жодних заперечень чи утруднень з боку членів університету. зовнішнє фінансування розглядається можливим, лише за умови, якщо це не ставить під загрозу самостійність і незалежність будь-якого з університетів третього віку.

Список використаної літератури

1. Objects and principles. – UK: The Third Age Trust, 2014. – 6 с.
2. The U3A Story [Електронний ресурс] // U3A UK. The Third Age Trust. – 2014. – URL: <http://www.u3a.org.uk/the-u3a-story/file.html>.
3. The Third Age Trust. U3A [Електронний ресурс] – URL: <http://www.u3a.org.uk>.
4. Laslett P. Original Objects and Principles [Електронний ресурс] / Peter Laslett // URL: <http://www.u3a.org.uk/u3a-movement/90-objects-and-principles.html>
5. Vision and Mission Statement [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://www.greatglenu3a.co.uk/U3A_

- Vision_Statement.pdf.
6. The Third Age Trust. – UK: The Third Age Trust, 2014. – С.4
7. What is U3A? – UK: The Third Age Trust, 2011. – С.2
8. Laslett P. A Fresh map of life / P.Laslett. – London: Weidenfeld, 1989. – 193p.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2017 р.

Полищук Вера

доктор педагогических наук, профессор
профессор кафедры социальной педагогики и социальной работы Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, г.Тернополь, Украина

Богущая Анастасия

специалист секретариата
ДВНЗ «Тернопольский государственный медицинский университет МЗ Украины», г.Тернополь, Украина

Пришляк Оксана

кандидат педагогических наук, доцент
доцент кафедры иностранных языков
Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, г.Тернополь, Украина

ЦЕЛЬ И ПРИНЦИПЫ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ УНИВЕРСИТЕТОВ ТРЕТЬЕГО ВОЗРАСТА В ВЕЛИКОЙ БРИТАНИИ

В статье осуществлен анализ понятия Университет третьего возраста (The University of the Third Age) как международного движения, цель которого состоит в стимулировании членов сообщества в третьем возрасте жизни к активной жизнедеятельности и самореализации путем создания и обеспечения функционирования образовательно досуговых учреждений разнообразных по типу и характеру деятельности. Раскрыта история возникновения и развития Университетов третьего возраста в Великой Британии. Охарактеризованы содержание и сущность деятельности Национального высшего органа Университетов третьего возраста в Великой Британии – Треста, который представляет все Университеты третьего возраста Великой Британии на национальном и международном уровнях.

Ключевые слова: Великобритания, Университет третьего возраста, Трест университетов третьего возраста, Национальный исполнительный комитет, цель Университета третьего возраста, принципы деятельности Университета третьего возраста.

Polishchuk Vira

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor
Department of Social Pedagogy and Social Work
Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk
Ternopil, Ukraine

Bogutska Anastasiya

Secretariat Assistant
Ternopil State Medical University of the Ministry of Health of Ukraine
Ternopil, Ukraine

Pryshlyak Oksana

Candidate of Pedagogical Sciences, Ph.D., Associate Professor
Department of Foreign Languages
Ternopil National Pedagogical University named after Volodymyr Hnatiuk
Ternopil, Ukraine

OBJECTS AND PRINCIPLES OF THE UNIVERSITY OF THE THIRD AGE IN THE UK

The concept of the University of the Third Age (U3A) as an international movement, which aims to stimulate community members in the third age of life to the active life and self-fulfillment through the creation and functioning educational and recreational facilities of diverse type and the nature of the activity, is studied in the article. The authors determined the origin and history of the University of the Third Age in the UK, characterized the scope and main points of the activity of the National leading agency of Universities of the Third Age in the UK – Trust of the Third Age, which represents all the Universities of the Third Age in the UK nationally and internationally. The main aims of the Universities of the Third Age in the UK are defined that is to increase the knowledge of British society; to create institutions for promoting and facilitating training for older people for their own pleasure; to help elderly people in efficient use of time off and to develop effective methods to achieve self-realization; to provide older people with the resources necessary for development their intelligence, creativity and enhancement of their cultural and social life. The insight into basic principles of the University of the Third Age is provided: Peter Laslett's principles, the principle of the Third Age, the principle of self-education, mutual principle, the principle of personal choice of appropriate essence and mode of attendance.

Key words: the UK, the University of the Third Age, the Trust of the Third Age, the National Executive Committee, objects and principles of the University of the Third Age.